

Magyarok a fasizmus ellen Mexikóban a második világháború idején

A „Szabad Magyarság”

„A világtörténelem a világ ítélőszéke”
(Schiller)

MARKOVITS GYÖRGYI

A publicisztika — a jelen történetírása. Törekvés arra, hogy beleszóljunk a jelenbe, mely a jövőt is meghatározza. Ez a törekvés hatotta át a Mexikóba emigrált magyar kommunistákat, antifasisztákat; mindazokat, akik önnön soruk tükrében is látták a világtörténelem katasztrofális alakulását. A tisztánlátás s az abból fakadó tettvégy hívta életre a *Szabad Magyarság* című folyóiratot.

„...Az esettségnek e rettentő idejében Károlyi Mihály felhívására Torontótól Buenos-Airesig egy emberként állt talpra a kontinens igaz magyarsága... Különböző okok miatt, de egy értelemmel vagyunk itt valamennyien, amerikai kontinensen élő magyarok... Nekünk, hazánktól távol élő, szabadságot akaró magyaroknak nem lehet más feladatunk, mint minden erőnkkel résztvenni ebben a harcban. S ha van köztünk véleményeltérés, különbözőség a felfogásban, jussunk megegyezésre egymás között, épp e harcnak érdekében. E célból alapítottuk lapunkat és bizalommal, becsülettel szólítjuk fel a kontinens államaiban élő küzdőtársainkat az együttműködés megteremtésére”

— írja TAMÁS Aladár¹ szerkesztő az 1942 júniusában indult havi folyóirat *Szabad Magyarorszáért* című vezércikkében.

Két esztendővel később, 1944 januárjában így ír a szerkesztő:

„...A Szabad Magyarságot húsz hónappal ezelőtt indítottuk el a magyar függetlenség és az antifasiszta harc jelszava jegyében. E zászló alatt kívántuk egységre hozni a külföld magyarságát... Mindaddig, amíg Magyarország sorsa intézésében a hazai népi erők nem léphetnek fel nemzetközi viszonylatban is, addig a külföldi szabad magyar mozgalmaknak olyan kötelezettségük van a kettős fasiszta elnyomás alatt szenvedő magyar néppel szemben, amelyet vállaltak és amelyet teljesíteniök kell...”

1946. március 30-án pedig így búcsúzik a laptól:

„Negyvennyolc hónappal ezelőtt, itt a távoli Mexicóban, összeült néhány ember és elhatározták egy társadalmi és kulturális havi folyóiratnak a megjelentetését. Így született meg a Szabad Magyarság. Itt, Mexikóban, ahol sem magyar nyomda, sem magyar nyomdai munkások, sem magyar írók, sem magyar újságírók nem voltak és mai napig sincsenek. Sőt, magyar olvasóközönség sincs, hisz’ az amerikai kontinens

1. TAMÁS Aladár tíz hónapig le Verney-ben volt. 1940 június végén szabadult, s novemberre már meg is írta élményeit, annak ellenére, hogy közben több országon át kellett menekülnie: Portugáliában internálták, utána Panamába, majd Guatemalába ment tovább, s november 20-án érkezett Mexikóba.

talán legkisebb magyar kolóniája éppen Mexicoban él. Ennek ellenére negyvennyolc hónapon át, pontosan minden hónap tizenötödikén megjelent a Szabad Magyarság. Dacolva nyomdai, szerkesztői és nem utolsó sorban pénzügyi nehézségekkel, de mégis megjelent.

Mi éltette a Szabad Magyarságot?... Az, hogy akik mögötte állottak, úgy érezték, hogy a nagy világégés közepette a Mexicoból szerteszálló szabad szónak megvan a maga szerepe és éppen ezekben az időkben kimondhatatlanul sokat jelent, ha magyar nyelven a szellem fegyverével veszünk részt abban a küzdelemben, mely a világ minden táján folyt a fasizmus ellen. Ez a tudat fűtötte a Szabad Magyarság mögött álló kis mexicói csoportot és ezért nem sokalltak sem anyagi áldozatot, sem munkát, csak hogy hónapról hónapra megjelenhessen folyóiratuk.

És a Szabad Magyarság megjelent. Minden hónap közepén vitte a posta a világ minden tájára — Magyarországot kivéve —, ahol csak magyarok éltek. Az amerikai kontinens különböző államaiba és városaiba, az északi Torontotól le egészen a déli Buenos Airesig. És ezeken túl: Angliába, a Szovjetunióba, Ausztráliába, Palesztinába és mindenhova, ahonnan csak magyarok címe került a kezünkbe...

1946-ban megindult a Szabad Magyarság ötödik évfolyama is. A fegyverek küzdelmének vége lett, de úgy éreztük az eszmék küzdelme még nem ért véget... Negyvennyolc. A Szabad Magyarságnak ez az utolsó száma. Ezt még szétküldjük a postán a világ minden részébe, s aztán egy mexicói íróasztalon nem fognak többé magyar kéziratokkal bajlódni s egy mexicói nyomdában nem fognak többé érthetetlen nyelven folyóiratot nyomni... A Szabad Magyarság megszűnt, de ami benne elpusztíthatatlan volt, élni fog tovább és sokezer kilométernyire Mexicotól olvad majd bele a haladásért, az örök emberi fejlődésért folytatott küzdelembé."

ÁDÁM György,² a folyóirat állandó munkatársa így értékelte a lapot 1946 májusában:

„Miben állt a Szabad Magyarság jelentősége elsősorban a dél-amerikai szabad mozgalmak számára? Abban, hogy évek hosszú során át, hónapról-hónapra, eljutott sokszáz főnyi, időnként az ezerhez is közeljáró olvasóközönséghez és annak harcos antifasiszta szellemben nyújtott tájékoztatást a mi kis magyar glóbuszunk és a világpolitikai eseményekről, főleg annak bennünket érintő vonatkozásairól. E következetes munkának szükségszerűen kellett hatást kiváltania; a Szabad Magyarságot nemcsak Londonban és Moszkvában olvasták, de Sao Paulóban, Rio de Janeiroban, Buenos-Airesban, Montevideóban, Santiago de Chileben és La Pazban is. Írásait nemcsak New Yorkban vagy Kanadában reprodukálták; egy alkalommal egy chilei antifasiszta újság hasábjain fedeztük fel, véletlenül spanyol fordításban. Vagy Montevideóban olvasták fel a magyar rádióórán, hol Sao Paulo magyar munkásai figyeltek bizalommal szavára, hol Bolívia ónbányái mélyére ért el a hangja... A Szabad Magyarsággal szemben tanúsított magatartás bizonyos mértékben fokmérője és kifejezője volt annak, mily erős volt az egyes országokban a tisztán és kizárólag helyi problémákban való elmerülés tendenciája..."

A *Szabad Magyarság* 1942 júniusában indult — a Szovjetunió elleni háború első évfordulóján, egy esztendővel a moszkvai *Új Hang* kényszerű megszűnése után. Egyetlen hazai irodalmi folyóirat él már csak ekkor — a többi más, tudományos folyóiratokkal együtt már lekaszált a 1938-as új sajtótörvény —, a *Magyar Csillag*, a *Nyugat* utódja. Ami az emigrációs magyar lapokat illeti, azok is megfogyatkoztak, éppen a háború következtében. TAMÁS Aladár — más világrészen, új történelmi szituációban, de ugyanazzal a célkitűzéssel követve a hazai 100% és a párizsi *Üzenet* hagyományait — vállalta a mexikói folyóirat szerkesztését.

2. ÁDÁM György több cikke KIRÁLY Endre és KOVÁCS Zoltán szerzői névvel jelent meg a lapban.

22.050

Szabad,
Magyarság

HUNGRIA LIBRE

I. év 1. szám
1942 június

MEXICO, D. F.
60 centavos, 15 USA cents.

HUNGRIA LIBRE

REVISTA MENSUAL

Gerente: ANDRES HENESTROSA

Ignacio Mariscal 141, Dep. 3. México, D. F.

Szabad Magyarság

HAVI FOLYÓIRAT

Szerkeszti: TAMÁS ALADÁR

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Insurgentes 210-302.

México, D. F.

Előfizetési ár egy évre: 6 Peso, 1.50 Dollár.

Tartalom :

Ady Endre: Véres panorámák tavaszán	1
Tamás Aladár: Szabad Magyarorszáért	3
Károlyi Mihály levele	4
Király Endre: Magyar külpolitika 1920-ban és 1942-ben	5
Y. G. : Mexikói mozaik	11
Hartai E.: Vers	12
Kepes Imre: Jegyzetek a "Nyugat" 1940-es évfolyamáról	13
Borda László dr: Az indiánkérdés Mexikóban	17
Tamás Aladár: Egy éjszaka Csehszlovákiában	19
Szemle: Színházi és zenei élet (Robichek Imre). Watch on the Rhine (B. L.)	26
Hírdetések	28

Sumario:

Endre Ady: Primavera de panoramas sangrientas	1
Aladár Tamás: Por Hungría Libre	3
Mihály Károlyi: Carta	4
Endre Király: La política exterior húngara en 1920 y en 1942	5
G. Y. Mosáico mexicano	11
Imre Kepes: Apuntes sobre el curso del año 1940 de la revista "Nyugat"	12
E. Hartai: Poema	13
László Borda dr: Los problemas de los aborígenes en México	17
Aladár Tamás: Una noche en Checoslovaquia	19
Vida teatral y musical en México (Imre Robichek) Watch on the Rhine (B. L.)	26
Anuncios	28

Ez első Mexicóban nyomtatott magyarnyelvű folyóirat megjelenésekor olvasóink elnézését kérjük a—minden igyekezetünk dacára—szövegbe került sok sajtóhibáért. Hisszük, hogy második számunknál ezt ki tudjuk küszöbölni.

Az első szám közölte KÁROLYI Mihály felhívását:

„A mozgalom elismertetése céljából fontos, hogy kimutassuk az illetékes tényezők előtt, miszerint a szabad országokban élő magyarok az én programom alapján álló „New Democratic Hungary” mozgalmat teljes erővel és meggyőződéssel követik; ami igazolja azt, hogy odahaza Magyarországon csakis a Horthy-Quisling rendszer árulása és terrorja következtében alakulhatott ki az a reánk magyarokra nézve szerencsétlen helyzet, hogy a magyar nép többségének akarata és meggyőződése ellenére harcolni kénytelen igaz barátai ellen.

Nagyon örülnék, ha sikerülne ott egy folyóirat kiadása és természetes, hogy a mozgalomra vonatkozó információkat, közléseket stb. időről-időre, rendszeresen eljuttatnánk.

Mexicoi híveimet szeretettel üdvözlöm, komoly munkájukat értékelem és üzenem: „küzdjünk forradalmi elszántsággal az Új Demokrata Magyarorszáért!” (1942. április 6.)

A KÁROLYI Mihály vezette mozgalom mind eszmeileg, mind gyakorlatilag összetalálkozott Európa és a többi kontinens különböző országaiba emigrált magyar kommunisták háború- és fasizmusellenes küzdelmével. E küzdelemben a baloldali sajtó eredményes tájékoztató és szervező munkájával vett részt. Nagy szerepe volt e harcban a moszkvai *Új Hangnak*.

Egyik legjelentősebb lap e korszakban a Franciaországba emigrált magyar kommunisták *Magyar Szemléje*. Svájcban SZÖNYI Tibor és illegális csoportja 1943-ban hívta életre s terjesztette a *Magyar Nemzeti Függetlenségi Front Közleményeit*. Angliában, az ottani kommunista csoport KÁROLYIVAL együtt, BUDAY György és mások aktív részvételével, három éven át adta ki a Londoni Magyar Klub sokszorosított havi értesítőjét.

A tengerentúli magyar lapok mellett, mint a nagy forradalmi hagyományokkal rendelkező *Kanadai Magyar Munkás* vagy a New York-i *Új Előre* (később *Előre*, *Magyar Világ*, majd *Magyar Jövő*, végül *Magyar Szó*) a háború idején az emigránsok újabb és újabb baloldali sajtóorgánumokat teremtettek. Ilyen volt a *Harc* vagy az 1942-ben indult *Magyar Fórum* című havi folyóirat New Yorkban. Ez utóbbi a Galilei-Kör, a *Huszedik Század*, illetve a *Századunk* zászlaját vitte tovább. Teheránban az ottani magyarok *Szabad Szó* címmel adtak ki sokszorosított újságot 1942-ben. Még Észak-Afrikában is született magyar antifasiszta lap 1944-ben KÁRÁSZ Győző és elvtársai fáradozásai nyomán. Argentínában 1942-ben indították az ott élő magyarok az *Új Világot* — melyben a magyar klasszikus és élő irodalom színe-javát JÓZSEF Attilától RÉVAI Józsefíg, s a világ-irodalom és művészet legjelesebb képviselőinek nevét megtaláljuk. Utódja 1943-tól 1944 végéig a *Magyar Lapok*. A chilei magyarok *Üzenet* címmel adtak ki lapot a háború idején.

Az emigráns lapok állandó eleven kapcsolatot tartottak egymással és a hazai mozgalommal. Cikkeket vettek át külföldi, idegen nyelvű lapokból és egymástól; közölték a hazai sajtó legfontosabb híryanagát. A *Szabad Magyarság* átvette (1943. szeptember) a *Londoni Magyar Klub Értesítőjének A függetlenségi front és az egység* című vezércikkét, az *Új Világ Szabad Magyar Kongresszus előtt* című közleményét, közzétette CSAKÓ Ambró, a kanadai Szabad Magyar Bizottság elnökének felhívását, VÁMBÉRY Rusztem, a Demokratikus Magyarok Amerikai Szövetsége elnökének a *Harcban* megjelent *Németek és magyarok* című vezércikkét. Ez utóbbi néhány sorát idézzük:

„...Jövője a magyarságnak csak akkor lehet, ha szembe tud nézni az igazsággal. Ez a valóság pedig a komoly demokratizált Magyarország, amely az ezerholdasok vitézkötéses és aranysújtásos hagyományait Rákóczi és Kossuth, Kazinczy és Petőfi hagyományait helyettesíti. Csak ez a Magyarország teremthet egyenjogúságon alapuló testvéri viszonyt a Dunavölgye többi népével, csak ez biztosíthatja a magyar nép millióinak boldogulását és a magyarság kultúréletének felvirágzását, ha majd a vérzivatar elvonult a fejünk felől.”

Ugyanez a szám közölte KÁROLYI Mihály március 15-i londoni ünnepi beszédét:

„...Nekünk, szabad földön élő magyaroknak, teljes erőnkkel támogatnunk kell az otthoni függetlenségi frontot. Amerikában, Délamerikában, Kanadában, Angliában és Oroszországban egységesen fel kell sorakoznunk a Szövetségek mellett és amit odahaza nem mondhatnak ki, nekünk kell szavakba foglalni. Mindenkinél, aki új, haladó Magyarországot akar, a nemzeti függetlenségi front táborában a helye. Kíméletlen harcot kell indítanunk a feudális osztály, a bankokrácia és az iparbarók ellen, harcolnunk kell a szabadságjogokért, a szomszédnépekkel való megegyezésért, a zsidótörvények maradéktalan likvidálásáért. Földhöz kell juttatnunk a magyar parasztot, biztosítanunk kell a dolgozók jogait, nacionalizálnunk kell a kulcsiparokat, a bankokat, és ki kell irtanunk a fasiszmus minden gyökerét.

Eles harcot indítunk a fasiszmus haszonélvezői ellen. Ezek a svábokból jött magyarok, majd magyarokból visszasvábozott Reményi-Schnellerek és Wünscherek valóságos gazdasági Gestapót jelentenek az országban és mindent elrabolnak.

Itt az ideje, hogy addig is, amíg a magyarság otthon meg tud szólni, mi egy Nemzeti Tanácsot alakítsunk. Ebben a Tanácsban helyet kell foglalniok az amerikai, délamerikai, mexicói, oroszországi és angliai stb. magyarság legreprezentánsabb képviselőinek. A Nemzeti Tanácsnak csupán az lenne a szerepe, hogy az összeköttetést biztosítsa a Szövetségek és a magyarság között.”

A szabad földön élő magyarok a háború egész időszakában jelentős akciókkal támogatták a Szövetségek harcát. A Magyar Segélybizottság sok tízezer dollárt gyűjtött s küldött gyógyszert, kötszert a Vörös Hadseregnek. Feljegyzésre érdemes kezdeményezés volt az emigráns magyar asszonyok részéről az Észak-Afrikai Djelfába internált volt spanyol magyar nemzetközi brigádtagok segítése. A lap pontos elszámolásokat közöl a gyűjtött összegekről és azok rendeltetéséről. Az adakozók között voltak vagyonos emberek is, mint például a mozgalom vezető tagjai, a milliomos WEINSTOCK Vilmos, s a dúsgazdag EIBENSCHÜTZ golyóscsapágygyáros — mindketten meggyőződéses antifasiszták.

1942. augusztus 20-tól kezdve majd három éven át minden hétfőn egyórás rádióműsort sugárzott spanyol nyelven a Cadena Radio Nacional — a Nemzeti Rádióadók Lánc. A műsort a *Bulletin* munkatársai szerkesztették. Az adások a Rákóczi-induló akkordjaival kezdődtek és fejeződtek be. Egyik érdekes műsor volt 1944 januárjában Upton SINCLAIR üzenete a magyar néphez.

A *Szabad Magyarság* több esztendőn át beszámolt a szervezeti-mozgalmi-kulturális életről. Az 1943 júniusi szám hírt ad a Comité de Ayuda a Rusia en Guerra szervezettel együtt a Szovjetunió javára rendezett április 14-i hangversenyéről, melynek műsorán szerepelt SOSZTÁKOVICS híres kvintettje is. A lap első számában ROBICHEK Imre a Mexikóban előadott magyar darabok sikeréről (HELTAI Jenő, MOLNÁR Ferenc, ZILAHY Lajos és mások) és SZIGETI József hegedűművész koncertjéről számol be.

A szeptemberi szám közli: 1942. május 10-én, a könyvégetés napjának évfordulóján a Mexikóba emigrált német írók „El Libro Libre” — „Szabad Könyv”

néven kiadvállalatot alapítottak (Das Freie Buch. Verlag für Antinazi-Literatur in deutscher Sprache). A „Szabad Könyv”-nél kiadott első mű Egon Erwin Kisch *Marktplatz der Sensationen* című műve, mely először New Yorkban, angol nyelven (*Sensation Fair*) jelent meg.

A *Szabad Magyarország* 1943. márciusi száma hirdette:

„A napokban jelenik meg a mexicói El Libro Libre könyvkiadvállalat kiadásában a Fekete Könyv az európai náci-terrortól. A könyv a németektől megszállt Európa országainak szenvedését, nyomorát és hősiességét mutatja be a legszakavatottabb szerzők tollából. Munkatársai a legkiválóbb antifasiszta írók és politikusok, többek között: Thomas Mann, Geneviève Tabouis, Miháil Solohov, Vicente Lombardo Toldano, Egon Erwin Kisch, Pablo Neruda, Mario Montagnana, Anna Seghers... Az antifasiszta irodalom e jelentős alkotása Mexico köztársasági elnökének, Manuel Avila Camachonak a védnöksége alatt jelenik meg.”³

A lap intenzíven foglalkozott a baloldali irodalom terjesztésével, hirdette az újonnan megjelent könyveket, melyeket a *Szabad Magyarország* kiadóhivatalában lehetett megrendelni:

EHRENBURG: *Európa sorsa*; EHRENBURG: *A német*; GÁBOR Andor: *Rehák nélkem!*; GERGELY Sándor: *Hív az erdő*; GERGELY Sándor: *A dehkánok földjén*; GILL: *Hat esztendő Lenin mellett*; GORKIN: *A Vörös Hadsereg*; *Gyűlölet. Elbeszélések*; HÁY Gyula: *Partizánok tükre*; *Lenin életrajza*; LIDOV: *Tánja*; *Miért elkerülhetetlen Hitler veresége*; RÁCZ Sándor: *A magyar nép az európai új rendben*; SILBERFARB: *A hillerizmus elpusztítja a kultúrát*; SUR: *A szovjetüzemek hősei*; *A Szovjet-hatalom születése*; SZTÁLIN: *Leninről*; *Sztálin Rövid életrajza*; TOLCSONOV: *A Hillerstratégia csődje*; VARGA Jenő: *Mit adott Németországnak a „totális” mozgóztatás?* (*Szabad Magyarország*, 1944 októberi szám)

A magyar és az európai szellemi elit, a harcok humanizmus kiemelkedő képviselői, az elkötelezett irodalom és művészet legjobbjai találkoznak e rendkívül gazdag és nyitott folyóirat negyvennyolc számának hasábjain. Gazdag, mert a magyar dolgozó népet s az egész emberiséget érintő leglényegesebb kérdések kerülnek előtérbe; s mert a magyar írók mellett megszólal szinte az egész világ. Nyitott, mert a kommunista szerzők írásai mellett megtalálhatók a régi *Népszavamunkatársak*, „huszadik századosok” és polgári radikálisok; mindazok, akik elszánták magukat a fasizmus elleni aktív kiállásra. Nyitott a jövő felé, mert már az első számtól kezdve — melynek borítólapján ott a „V” („Visszamegyünk”) — foglalkozik a magyar haza és a nagyvilág jövőjével, az emberiség sorsával. Mottóként idézhetjük a világhírű amerikai filmszínész, Charlie CHAPLIN *Mire várunk* című cikkének egy mondatát az első évfolyam októberi számából:

„... az orosz csatamezőkön dől el, hogy a demokrácia továbbra is fennmarad, avagy megsemmisül...”

3. *El libro negro del terror nazi en Europa. Testimonios de escritores y artistas de 16 naciones, 164 fotografías, 50 dibujos.* (Szerk.: André SIMONE) Mexico, 1943, Editorial “El Libro Libre” Intr. Antonio Castro LEAL. — Aladár TAMAS: *El nacimiento del terror en Hungría.* — Az antológia egyetlen magyar szerzője TAMÁS Aladár volt. A kötet szerkesztője, az André SIMONE néven szereplő, cseh származású OTTO KATZ állította össze és szerkesztette annakidején a világszerte híressé vált *Barna könyvet*, amelynek első kiadása német nyelven Baselban, majd Párizsban látott napvilágot.

Ez a gondolat áll a politikai cikkek gyűjtőpontjában. A lap vezércikkeinek nagy részét a szerkesztő, TAMÁS Aladár írta. Témái: az egységfront, a mozgalom, a magyar tragédia — majd az 1945-ös számokban: az új helyzet, a változó Magyarország.

Több vezércikket írt ÁDÁM György KIRÁLY Endre álnéven, mint például az 1942 októberében közölt *A szabad magyar mozgalom új perspektívái*, más publicisztikai írásainál a KOVÁCS Zoltán álnevet használta. Központi helyet foglalnak el a lapban KÁROLYI Mihály cikkei és felhívásai. Sok figyelemre méltó aktuális politikai cikk közül e helyt csak néhányat áll módunkban említeni. Ide tartozik RÉVAI József találó portréja ECKHARDT Tiborról (VÖRÖS Sándor álnéven írta), VÁMBÉRY Ruzstem *A magyar Badoglio* (átvétel a *Harc* 1943. augusztus 14-i számából), továbbá VARGA Jenő, VARRÓ István, SZÉKELY Béla egy-egy írása.

A *Szabad Magyarság* Dokumentum-rovata harminc év múltán is élő (l. a tanulmány végén közlített dokumentumokat).

A korszak történetének kutatói — úgy vélem — haszonnal forgathatnák e majd három évtizeddel ezelőtti, kevésbé ismert folyóiratot. Érdekes véleményeket találunk a Polémia rovatban magyar problémákról, kortársi beszámolókat nemzetközi kérdésekről (Leo KATZ: *A ghetto felkelése*. Varsó zsidó harcosainak ajánlja; *Mexicói mozaikok*; *Rosenberg „filozófijája”*, Pierre van PAASSEN *Az Új Rend Hollandiába érkezik*, J. NIEDRE *Lettországból történt*).

Több eredeti cikket közölt a lap világhíró írók tollából. Ilyen például Egon Erwin KISCH *Az én magyar nevem és Élményeim Horthyval*; Ilja EHRENBURG *Európa sorsa, Jogos gyűlölet, A jövődő nemzedékek sorsa, Új Rend Ukrajnában*; Ludwig RENN *Csata Khárkovtól nyugatra*; Alekszej TOLSZTOJ *A barna mákony*.⁴ Ide kapcsolódnak a külföldi írók szépirodalmi jellegű publikációi is, hisz témájuk mindig a háború, a fasizmus, a partizánmozgalom (SOLOHOV: *A gyűlölet tudománya*; *A szabadságért harcoltak*; Wolfgang LANGHOFF: *A hosszú lécek éjszakája*; Irwin SHAW: *Séta a Charles-folyó partján*; Anna SEGHERS: *... és így lett belőle náci*; TYIHONOV: *Egy anyja*; Pedro GARFIAS: *Repülőgép egy vasárnapon*; José REVUELTAS: *Az emberek gyásza* — a latin-amerikai regénypályázaton a legjobb maxicói pályaműnek ítélték —; a jugoszláv Louis ADAMICS *Halál a templom előtt* című elbeszélése a szlovéniai antifasiszta harcról; Vanda VASZILEVSZKA: *Szivárvány*; Leo KATZ: *Halottvadászok*; Bodo UHSE: *Bertram hadnagy*; Edgar L. JONES: *A katona hazatér*; F. C. WEISSKOPF: *Hasad a hajnal*).

A *Szabad Magyarság* közölte első ízben magyar nyelven 1945 augusztusi számában az európai antifasiszta irodalom egyik remekét, a magyar származású VERCORS (Jean Bruller) *Csend* (1945 után *A tenger csendje* címmel vált ismertté) című elbeszélését, két folytatásban, a következő bevezetéssel:

„Alább közölt elbeszélés a német megszállás alatt, 1942 novemberében jelent meg először Párizsban, a föld alatt működő „Editions de Minuit” kiadásában. 1943 áprilisában a Londonban megjelent „Revue du Monde Libre” közölte, melynek példányait a RAF repülőgépei dobták le Franciaországban. 1943 júniusában a „Cahiers du Silence” közölte ugyancsak Londonban. Míg végül 1943 decemberében a New York-i Shiffrin kiadóvállalat könyv alakban hozta ki. VERCORS a francia „résistance”

4. Alexej TOLSZTOJ 1944 június végén Moszkvából Észak-Kaukázusba repült, hogy ott jegyzőkönyvet vegyen fel a németek gáztetteire vonatkozó bizonyítékokról és tanúvallomásokról. Erről számol be megrázó erejű írásában.

írók egyikének álneve. „Csend” c. elbeszélése révén máról holnapra ismert író lett Franciaországban.”

Az elbeszélést B. L. szignóval — egy fiatal magyar lány, BERGER Lili fordította.

A politikai, gazdasági, történeti és elméleti cikkeken s a szépirodalmi-politikai írásokon túl néhány értékes kulturális tematikájú cikket is tartalmaz a folyóirat. Alekszej TOLSZTOJ írt az első évfolyam utolsó számában SOSZTÁKOVICS hetedik szimfóniájáról; SOSZTÁKOVICS *A zeneszerzők is küzdenek* című cikke 1944 augusztusában jelent meg; HAASZ István írását a jövő építészetéről a lap első évfolyamának májusi száma hozta. ERDŐS József *Magyar nevek a tudományban* című írása értékes összegezés a magyar tudósok szerepéről. A könyvismertetések a korszak legfontosabb, új kiadványairól s azok szerzőiről adtak számot (DAVIES: *Moszkvai jelentés*; GERGELY Sándor: *A dehkánok földjén, Egy üzveg kolhoz élete*; SZENT-GYÖRGYI Albert spanyol fordításban megjelent könyve; Paul MERKER: *Deutschland — sein oder nicht sein. A zsidó összeesküvés* című írás ismerteti a New York-i élelmiszer munkások uniója által hasonló címen kiadott 32 oldalas, antiszemitizmus ellenes broszúrát s néhány nevet (Paulette GODDARD, EINSTEIN, FREUD, MENDELSSOHN, GERSCHWIN, MENUHIN) idéz az „összeesküvők” közül. *Három író Kinárról* címmel a következőket mutatja be a Kritikai rovat: Marie CURIE: *Viaje entre Guerreros*; Agnes SMEDLEY: *China in Armas*; Pearl BUCK: *El Patriota*.

John HERSEY, a Time moszkvai tudósítója *A lélek mérnökei* című írásában (GORKIJ mondása) J. B. PRIESLEY szavait idézi: „a mai orosz irodalom a világ lelkiismerete”, majd ismerteti a nagyarányú szovjet könyvkiadást, az írók és a háború viszonyát. Cikkét SZIMONOV *Várj reám* című költeményével fejezi be.

E szerény és csak vázlatosnak mondható beszámoló végére hagytuk a *Szabad Magyarország* magyar irodalmi vonatkozású anyagát. Ezt szeretnénk kissé bővebben bemutatni, annak ellenére, hogy mennyiségileg — mivel a folyóirat fő funkciójából kifolyólag a publicisztika foglalja el a nagyobb helyet — talán kevesebb az anyag, de jelentősége annál nagyobb.

A *Szabad Magyarország* első számának első darabja egy ADY-vers, a *Véres panorámák tavaszán*. Az 1944 márciusi szám az *Üdvözet a győzőnek* című verset hozza a következő megjegyzéssel: „Ady Endre utolsó verse, melyet a háború végén írt. Ma sem veszítette el aktualitását.” 1945 márciusában, huszonhat esztendővel a költő halála után a *Beteg századokért lakolva* című ADY-költeményt idézik:

... Fejünkre lassan-lassan nőnek
A beteljesedett végzetek
Tegnapján és mostanján az Időnek
Mindenki mindenkiért beteg,
Beteg századokért lakolva.

Az 1943. áprilisi szám első oldalán PETŐFI *Föltámadott a tenger* című költeménye áll, utána megemlékezés március 15. kilencvenötödik évfordulója alkalmából, majd KÁROLYI Mihály, EHRENBURG, Irwin SHAW, Ludwig RENN írásai következnek.

PETŐFIN, ADYN keresztül JÓZSEF Attilához vezet az út. A lap 1942-es második számában a *Vidám és jó volt tán konok* . . . kezdetű, az 1943-as második szám-

ban az *Ady emlékezete*,⁵ az utolsóban *A költő hasztalan vonít* című költeményeket találjuk. Egy igen jelentős irodalomtörténeti dokumentum gazdagítja nemcsak a *Szabad Magyarorságot*, hanem az egész magyar szocialista eszmeiségű irodalomtudományt. Az angliai emigrációban élő BARTA Lajost kérték fel, hogy egy Londonban megjelenő irodalmi évkönyv számára tanulmányt írjon. *József Attila. — Egy marxista magyar költő* címmel jelent meg a tanulmány két folytatásban, a *Szabad Magyarorság* 1945. évi májusi és júniusi számában. TAMÁS Aladár *Egy éjszaka a Japán-ban* című visszaemlékezése JÓZSEF Attilára az 1943-as novemberi számban jelent meg.

Egy másik, a hazai ADY-irodalomban kevésbé ismert dokumentumot is találtunk a folyóiratban. HOLLÓS József *Élet és halál Ady költészetében* című tanulmányát közölte az 1945. áprilisi szám. A kecskeméti születésű szerző 1919 után Bécsbe, majd az Egyesült Államokba emigrált. New Yorkban, 1926-ban ő alapította az Ady-Társaságot. A *Szabad Magyarorság* folytatásokban közölte HOLLÓS *Egy orvos élete* című önéletrajzi regényét, melyről VARRÓ István írt ismertetést a lapban.

A folyóirat egyik legjelentősebb dokumentumának tartjuk LUKÁCS György *Sorsforduló* című tanulmányát. A cselekvést vállaló politikus, a gondolkodó, a marxista irodalomtudós írása lírává ötvözi a történelem parancsát 1945 nyarán. A *Sorsforduló* az első tömör vázlata a német problémával foglalkozó LUKÁCS-tanulmányoknak. Az írást TAMÁS Aladár találta egy moszkvai korabeli kiadványban (a címére nem emlékszik), azonnal lefordította s közzétette a folyóiratban. Mottóul SCHILLER „A világtörténelem a világ ítélőszéke” — szavait választotta LUKÁCS György, majd Friedrich HEBBELT, a nagy német drámaíró idézi:

„Amivé valaki válhat,
Már az is, legalább is isten előtt.
És mindennek, ami gyökérben rejlik
ki kell jönnie és csak a gyümölcsben hal el.”

Tanulmányában sűrítve érinti a történelmi pillanat világ- és emberiség-érdekű „sors”-kérdéseit:

„...Objektíve a lublini táborban a német nép, minden becsületes, népével együttérző német számára megvannak a peripetia elemei. A mai döntésből holnap már objektív előfeltétel lesz és ha ez harnis, úgy a német nép, minden egyes német helyzetének belső és külső rosszabbodását hozza magával. Éppúgy, mint ahogyan az eddigi elmulasztott vagy helytelen elhatározások Hitlerhez és a halálgárához egyengették az utat...”

S befejezésül ismét HEBBELT idézi, Marianne szavait Herodeshez:

„Sorsod, talán éppen mostan,
Kezedben van
És tetszésed szerint változtathatod!

5. „...Január 27-ikén volt huszonnégy esztendeje, hogy ADY Endre, a magyar tragédiák költője, meghalt. Harcának reményei, életének célkitűzései a mai Magyarországról sokkal jobban számúzve vannak, mint valaha is. Emlékét méltóan idézzük egy még tragikusabb sorsú nagy magyar költő, JÓZSEF Attila versével.”

Mert mindenki számára eljő a pillanat,
Amikor csillagának irányítója
Kezébe adja a gyeplőt . . .”

A folyóirat színes és gazdag tartalmából — a teljesség igénye nélkül — meg kell említenünk más, „elsüllyedt” irodalmi darabokat. TAMÁS Aladár *Francia internáldtábor*⁶ című riportregényét folytatásokban közölték. VAS Zoltán *Vera a fiatal belgrádi leány* című elbeszélését 1945 júliusában hozta a lap (1945 után Magyarországon kötetben is megjelent). BALÁZS Béla tollából két érdekes aktuális jelenetet találtunk. Az egyik *A kézirat. Háborús jelenet* (1943 október), a másik *Hatalmas szövetségesünk* (1945 február).

A PETŐFI—ADY—JÓZSEF Attila út eszmei folytatója HAVAS Endre (KÁROLYI Mihály titkára) a második világháború idején egyik fő szervezője volt a kommunisták vezette Londoni Magyar Klubnak s Angliából küldte írásait Mexikóba. *Litánia nemzedékemhez* című verse a lap 1944 júliusi számában jelent meg. Ugyancsak a *Szabad Magyarország* közölte első ízben magyar nyelven Paul ELUARD híres, az ellenállási mozgalomban 1942-ben született versét HAVAS Endre fordításában *Takarodó („Couvre-feu”)* címmel.

A lap 1944 novemberi száma egy RIMBAUD-verset őriz, HAVAS Géza, egy 1919-es öreg emigráns fordította. A régi vers nagyonis aktuális volt a második világháború utolsó hónapjaiban. *A párizsi orgia avagy Párizs újra benépesül* — Magyarországon első ízben 1965-ben jelent meg KARDOS László fordításában. A folyóirat hűséges munkatársa volt HARTAI (HARTMANN) Emil, aki több prózai írással és aktuális verssel szerepel a lapban. Az ő fordításában jelent meg 1944 decemberében Pedro GARFÍAS Spanyolországból Mexikóba menekült, a szabadságharcban fegyverrel részt vett eredeti tehetségű költő *Spanyolország és Mexikó közt* című verse.

REICHMANN Jenő tolmácsolásában közölte a lap 1944. augusztusában Pablo NERUDA *Ének Bolívárhoz* című versét.

A *Szabad Magyarország* negyvennyolc számának átlapozása elgondolkoztatja a kései olvasót. Vajon melyek voltak a folyóirat alapvető célkitűzései s ezeket milyen körülmények között, milyen mértékben sikerült megvalósítania?

A Mexikóba emigrált magyar kommunisták 1941-ben hozták létre a Szabad Magyar Mozgalmat, ennek a mozgalomnak a jegyében indították folyóiratukat is. Fő célkitűzéseik — egymástól elválaszthatatlanul — a következők voltak:

1. megismertetni a legszélesebb körben a KÁROLYI-mozgalmat;
2. minél nagyobb tömegeket megnyerni a fasizmus és a háború elleni nemzetközi mozgalomban való aktív részvételre;
3. megnyerni a dolgozókat a Szovjetunió igazságos harcának támogatására.

Az adott helyzetben ez rendkívül nehéz és komplex feladatot jelentett. A kontinensen élő magyarok száma akkoriban mintegy másfélmilliót tett ki. A régi és újabb emigránsok világnézeti differenciáltságát itt a fő vonalat tekintve három nagy csoportba oszthatnók: csak kevesen voltak közülük kommunisták;

6. TAMÁS Aladár riportregénye annakidején több folytatásban megjelent a New York-i *Magyar Jövőben*; 1947-ben pedig önálló kötetben a budapesti Pantheon kiadásában.

a zömük közömbösnek nevezhető, a harmadik csoportba a hazai Horthy-rezsim híveit soroljuk. A legnagyobb magyar szervezet a reakciós Verhovay Segélyegylet volt. Amerikában — mint köztudott — óriási szovjetellenes propaganda folyt negyedszázadon keresztül. Ilyen körülmények között kellett a mozgalomnak s a folyóiratnak (nem napról napra, hiszen csak havonként jelent meg) bizonyítania, hogy a magyarságnak csak azok a rétegei nevezhetőek demokratikusnak, amelyek elfogadják és magukévá teszik a KÁROLYI-mozgalom programját, a fasizmus elleni harcot; de ezt a harcot sikeresen csak a Szovjetunió melletti szimpátiával és kiállással lehet győzelemre segíteni.

Nem volt ez könnyű feladat.

Mégis, minden nehézség ellenére, a *Szabad Magyarság* szinte lemérhető szellemi befolyásra tett szert. A lap ezer példányban jelent meg. Mivel Mexikóban mindössze háromszáz magyar család élt, s ott 50—60 példánynál többre nem volt szükség, az amerikai kontinens húsz országában terjesztették. A szerkesztő az egész kontinens magyar kommunistáival levelezett. Az Egyesült Államokban élő emigránsok közül TALYIGÁSSAL, HOLLÓS Józseffel és VARRÓ Istvánnal tartott fenn kapcsolatot.

Három évtized távolából — s ezt tanúsítja a lap minden száma — meg lehet állapítani, hogy a *Szabad Magyarság* politikai és társadalmi célkitűzéseiben, tartalmában és színvonalában, egyaránt eleget tett a történelem adta lehetőségek keretei között a történelem követelményeinek.

DOKUMENTUMOK

1. A német levél

Az alábbi levelet a menekült lengyel kormány információs irodája tette közzé. A levelet egy Friedrich TOLL nevű német hadnagy írta unokatestvérének, Chemnitzbe. A levél nem érkezett meg rendeltetési helyére, mivel a német hadnagyot közben egy lengyel partizán — akinek családját a náci hadnagy sok más lengyel családdal együtt kivégeztette — lelőtte. A levél aztán kerülő úton Londonba került, ahol az ott székelő lengyel kormány információs irodája nyilvánosságra hozta.

Szövege a következő:

„Helmuth! Még a te fejlett képzelőtehetségeddel is lehetetlen a távollevőknek felfogni, hogy miképpen bántunk el a kutyák, rabszolgák és szlávok városával (Varsó). Természetes és emberi dolog az a tény, hogy a bosszúnak oly rettentő súlyával fordulunk a polgári lakosság ellen, amilyen csak tőlünk kitelik. Ezzel megtörjük az ellenség morálját, bizonyosságot teszünk hatalmunkról és így végeredményben életeket mentünk meg.

Nem kímélünk senkit és semmit. Minden lengyelt, legyen az nő vagy férfi, ha utunkba kerül, megöljük. A város uccái lovak és öszvérek állkapcsaival, fogaival vannak teleszórvva. Az állatokat a mi bombáink ölték meg, a húst pedig a lengyelek ették le róluk.

Engem egy vénasszonyhoz szállásoltak be, kinek balkezét egy bombánk, mikor a várost bombáztuk, leszakította. Hidd el, ezért volt olyan előzékeny.

Az egész ügy különben istenien egyszerű. Mindenkit, aki ellenünk van, összereljük és megöljük.

Engedelmességre verjük a lengyel fajt. Most összefogtunk háromszázat és lelővöldöztük őket. Mindenkit le fogunk lőni, liberálisokat, nacionalistákat és így tovább. Láthatod, valóban istenien egyszerű. És ez az egyetlen dolog az, ami Führerünk terveit csálhatatlanná teszi. Ez az isteni egyszerűség.

Ma valami lengyel kutya lelőtte egy őrnagyunkat. A ház körül, ahol a merénylet történt, kivétel nélkül mindenkit összefogtunk, tizenhárom férfit és két nőt, s valamennyit agyonlőttük.

Egy elefántesont sakk-készletet akartam neked küldeni. Helyette azonban ezt az órát mellékelem. Az elefántesont sakk-készletet az öregasszonynál láttam, de később azt mondta, hogy már nincs meg, ellopták tőle. Házkutatást tartottam és ezt az órát, valamint egy gyűrűt találtam. Nevettél volna, ha láttad volna, mint térdelt le az öregasszony, hogyan könyörgött, ne vegyem el tőle ezeket a dolgokat, mert azok fiáé és férjéé voltak, akiket előzőleg megöltünk. Előkerített valahonnan a vackai közül 150 amerikai dollárt, hogy azt adja inkább a két emlék helyett. Elvettem tőle, de az órát és a gyűrűt is.

Valaki ma rámlött. Az ágyból írom ezt a levelet, nagy fájdalmak között. A lengyel kutyák már sok tisztünket lelőtték. Az ellenem elkövetett merénylet után házi-asszonyomat és összes gyermekeit agyonlőttük. Azonkívül összefogattunk más tíz túszt és azokat is kivégeztettük.

Nem istenien egyszerű?..."

(Szabad Magyarország, 1942. június I. évf. I. szám 148 l.)

UPTON SINCLAIR MAGYARORSZÁG FELSZABADÍTÁSA MELLETT NYILATKOZIK LUGOSINAK

„Aki az elnyomatás ellen lázad, Istennek engedelmeskedik!” — mondja a világ-hírű író, aki régi barátja KÁROLYI Mihálynak és a magyar népnek.

Upton SINCLAIR, aki az emberi jogok és szabadságok világszerte nagyra-becsült harcosa, levelet írt LUGOSI Bélának, a Magyar—Amerikai Demokratikus Tanács elnökének, amelyben legmélyebb rokonszenvét nyilvánította a Tanács által képviselt ügy iránt. A nagynevű író személyes barátja és tisztelője KÁROLYI Mihálynak, s a magyar nép felszabadítása érdekében folytatott küzdelmét a múltban is támogatta. SINCLAIR egyben rendelkezésére bocsátotta LUGOSINAK egy híres nyilatkozatát, hogy használja fel a feudalisziszta elnyomatás alatt sínylő magyar néphez szóló üzeneteiben.

A levél egyes részei

A megleghangú levél többek közt ezt mondja:

„Kedves Mr. Lugosi:

Megkaptam valóban kedves sorait és természetesen a legmélyebb rokonszenvvél vagyok az ügy iránt, amelyet Ön képvisel... mellékelten küldök Önnek egy nyilatkozatot, amelyet elmondtam egyszer rádión, de amelynek minden szava érvényes ma is. Igazán nagyon örülnék, ha idézné azokat bármelyik üzenetében a magyar néphez.

Őszinte üdvözlettel
Upton Sinclair”

A levél minden szavából kiérezhető az érdeklődés és a segítség vágya.

A nyilatkozat

Néhány megrázó és szinte biblikus mélységeket érintő részletet a nyilatkozatból is közlünk:

„Ti elnyomott nemzetek, ti ismeritek önmagatok lelkét és az emberiség története bizonyítja előttem, hogy a szabadság belülről jön és amíg benne él az emberi lélekben, addig azt elpusztítani nem lehet. Acélozzátok meg lelkeiteket szenvedésre és kitartásra még egyszer, mert szenvednetek kell, ahogyan a hősök és mártírok szenvedtek és kitartottak a múltban, a ti hazátokban és az enyémben és mindenütt, ahol van valami, amiért érdemes élni. Őrizzétek meg az agyatokban a tudást és a megértés szellemét. Ez legyen testetek és lelketek tápláléka. A szabadság eszméje legyen az imádságtok, amit elismételtek éjjel és nappal; az ének, amit a szívetek énekel. Tanítsátok erre az imára gyermekeiteket. . . Tanítsátok az igazságot elnyomóitokról. . . Tanítsátok meg gyermekeiteket, hogy hogyan kell szenvedni az igazságért és szabadságért; — a kor, amelyben születetek, sorsukká tette, hogy választaniok kell a harc és a rabszolgaság között, amely rosszabb a halálnál.

Van egy régi jelszavunk ebben az országban: „Aki az elnyomatás ellen lázad, Istennek engedelmeskedik!” Azok, akik cselekedeteikben ezt a jelszót tűzik ki maguk elé, értékes tapasztalatra jutnak. Rájönnek, hogy az ellentállásból új erő származik új ellentállásra. A bibliát talán elnyomatástok alatt is olvashatjátok, s ezért bezáróul idézek nektek egy verset a Jelenések Könyvéből: „Ne félj attól, amit el kell szenvedned; légy hűséges halálodig és én neked adom az élet koronáját.”

A Demokratikus Tanács kísérletet fog tenni arra, hogy Sinclair szavait eljuttassa Magyarországra népéhez.

(Szabad Magyarság, 1943. december)

Takaródó (Couvre-feu)

SOMLYÓ György fordítása

No és aztán kapunkban patruj állt
No és aztán kettőnket odazárt
No és aztán az utcán barrikád
No és aztán a város vérben állt
No és aztán éhség marta a lányt
No és aztán fegyver nem várt reánk
No és aztán az éjszaka leszállt
No és aztán egymásra hullt a szánk.

(Paul Éluard Versei. Bp. 1960, Magyar Helikon.)

La revue Szabad Magyarság au Mexique

GY. MARKOVITS

Plusieurs documents précieux rappellent la lutte des émigrés hongrois qui se sont détachés de la Hongrie contre-révolutionnaire et qui, dispersés aux diverses régions du monde entier, se sont ralliés à l'internationale mouvement résistant dirigé contre la guerre, contre le fascisme.

A l'époque de la deuxième guerre mondiale au Mexique, les émigrés hongrois ont fondé une revue: *Szabad Magyarság*. Le périodique est paru tous les mois à partir du juin 1942 au mars 1946, sous la rédaction de Aladár TAMÁS. Le programme a été tracé au premier numéro par la poésie d'ADY: *Véres panorámák tavaszán* ainsi que par le salut au lecteur du rédacteur: *Pour la libre Hongrie*.

„Au temps épouvantable de la chute tous les braves Hongrois de ce continent, de Toronto à Buenos Aires se dressent d'un seul coup pour répondre à l'appel de Mihály Károlyi... Nous sommes amenés au continent américain par des motifs différents, mais notre esprit est commun... Les Hongrois qui vivent loin de leur patrie, qui aspirent à la liberté, ils ne peuvent avoir qu'un seul devoir: participer à cette lutte.”

On a également publié l'appel de Mihály KÁROLYI.

„... Pour que nous puissions faire reconnaître notre mouvement il est indispensable de démontrer devant les autorités compétentes que les Hongrois vivants dans les pays libres suivent de toutes leurs forces et en pleine conscience le mouvement „New Democratic Hungary” qui se base sur mon programme. Ceci prouvera que chez nous, en Hongrie c'est uniquement le terreur et la trahison du régime Horthy-Quisling qui soit responsable de la malheureuse situation des Hongrois, c'est eux qui ont poussé le peuple à une lutte contre ses vrais amis, malgré la bonne volonté et conviction de sa majorité.”

Les meilleurs représentants de la littérature, de l'art et de la science, les élus de l'humanisme combattant se sont donnés rendez-vous aux pages des 48 numéros de *Szabad Magyarország*.

L'élite des intellectuels du monde, des personnages de la progression internationale se groupent autour du périodique, de CHAPLIN à EHRENBURG. Relevons quelques noms hongrois: György ÁDÁM, Béla BALÁZS, Amrő CZAKÓ, Endre HAVAS, József HOLLÓS, Mihály KÁROLYI, György LUKÁCS, József RÉVAL. La littérature mondiale, est représentée par Paul ELUARD, Pedro GARFÍAS, Egon Erwin KISCH, John REED Anna SEGHERS, Irvin SHAW, Jevgenyij TARLÉ, Alekszej TOLSTOJ, VERCORS.

La revue était organisée autour de cardinaux problèmes dont l'importance était capitale et qui concernaient le peuple hongrois et l'humanité entière, elle respirait la pensée du front populaire. A côté des articles des communistes émigrés figuraient les écrits des anciens collaborateurs de *Népszava*, de *Huszadik Század* et ceux des politiciens bourgeois radicaux — les articles de tous ceux, qui on bravement affronté le fascisme et la guerre.

C'est ici qu'a paru la première fois l'étude *Sorsforduló* de György LUKÁCS, dans laquelle l'auteur expose son idée sur le déroulement de la tragédie mondiale de la deuxième guerre qui lui rappelle les tragédies d'Ibsen, le „peripetia” d'Aristote ce qui signifie le sommet de l'intrigue dramatique, du tragique. Dans l'intrigue, la profonde vérité des événements historiques se cristallise en symbole.

Reconnaître l'ordre de l'histoire: c'était le devoir. *Szabad Magyarország* a été destiné à cette tâche.

Voyons, comment György ÁDÁM qualifie le périodique. „Quelle était l'importance de la revue *Szabad Magyarország*, qu'est-ce qu'elle représentait pour les mouvements libres d'Amérique Latine. C'était que pendant le cours de plusieurs années elle est parvenue tous les mois à un public dont le nombre a souvent atteint mille personnes et elle lui offrait des renseignements sur les événements de notre petite globe hongroise et sur ceux de la politique internationale, et tout ceci sous l'angle de l'anti-fascisme. On l'a lue non seulement à Londres et à Moscou, mais aussi à Sao Paulo, à Rio de Janeiro, à Buenos Aires, à Montevideo, à Santiago de Chile, à La Paz. Ces articles ont été reproduits non seulement à New York et au Canada, mais ailleurs aussi: nous en avons trouvé un, en traduction espagnole, dans un journal antifasciste du Chili. On en a lu des morceaux à la radio de Montevideo pendant l'émission hongroise; les ouvriers de Sao Paulo suivaient attentivement ses idées, sa voix pénétrait les profondeurs des mines d'étain de la Bolivie.”

La revue *Szabad Magyarország* ne fuyait pas l'histoire, mais elle est un peu enfoncée dans l'épaisse forêt de l'histoire de ces dernières dizaines d'années. La mettre à la lumière et se prononcer respectueusement sur les mérites de ceux qui ont servi à leur poste aux pires moments de l'histoire: c'est le devoir des historiens et des littéraires.

